XORIJIY TILLARNI O’QITISHDA YANGICHA YONDASHUVLAR

Muzrapova Dilafruz Sunatovna

Qarshi ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi o’qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada xorijiy tillarni o’qitishda yangicha yondashuvlar haqida ayrim ma’lumotlar keltirilgan.

Kalit so’zlar: Xorijiy til, ta’lim, tarbiya, ko’nikma, kreativ yondashuv, mnemonika, loki metodikasi, “Pomidor” usuli, G-garmonizatsiya, zamonaviy ta’lim.

Hozirgi jadallik bilan rivojlanib borayotgan zamonda xorijiy tillarni bilish, ko’nikmalarga ega bo’lish, soha hodimlarni bilimlarni yana kengaytirishga bo’lgan talab tillarni o’rganishga bo’lgan ehtiyojni nihoyatda oshirib yubormoqda. Axborot texnologiyalari va o’qitishda zamonaviy usullar va turli xil metodlarni qo’llash, ta’lim sohasidagi pedagoglarning kreativ yondashuvlar tilning tez va oson o’rganishda samarali yoram beradi. Turlli usullar orasidan o’quvchi o’ziga mos bo’lgan usulni tanlab muayyan ta’lim dasturini o’zlashtirishi osonlashadi. Shuning uchun pedagog va o’quvchi xorijiy tillarni o’rgatishning zamonaviy usullari bilan tanishishlari kerak. Buning natijasida o’rganishning eng samarali yo’llarni tanlash ko’nikmalari shakillanib boradi. O’qitish shu tildagi ma’lumotlarni yig’ish ular bilan tashishish va o’quvchining mavjud bilimlarini tekshirishga asoslanadi. Zamon kun sayin rivojlanib borgan sari sohada yangiliklar ko’payib bormoqda.

Hozirgi kunda ta’limning sifat va samaradorligini oshirish sohalar rivoji va taraqqiyotimiz, rivojlanishimiz uchun muhim bir bosqichdir. Hozirgi ilg’or yoshlarga zerikarli auditoryalarda o’tirib, tillarni o’rganishdagi uzundan uzun qoidalarni tinglash, misollarni rasmlarda ko’rish qiziq emas. Negaki, chalg’ituvchi dunyoda o’quvchini o’ziga jalb qiluvchi omillar yetarli darajada bularga misol qilib har xil ijtimoy tarmoqlardagi vaqtni behudaga sarflovchi saviyasiz videolarni misol qilishimiz mumkin.

Hozir zamonaviy va kreativ jihozlangan (lingafon, video roliklar uchun maxus monitor va ovoz kuchaytirgich bilan ta’minlangan) auditoriyalarda tillarni o’rganish yoshlar uchun avvalgiga qaraganda qiziqroq. O’quvchining talabidan kelib chiqib pedagog til o’rganishda ijtimoiy tarmoqlardan oqilona va tog’ri foydalanishga undashi, o’quvchiga darsdan tashqari til o’rganish motivatsiyalar berishi lozim. Hozirda pedagoglarning ta’limda mnemonika usullaridan keng qo’llayotgani eng samarali yechim bo’lmoqda.

Ta’limda mnemonikadan foydalanish yurtimizga endigina kirib kelgan bo’lsada, Yevropa mamlakatlarida anchadan beri qo’llanilib kelayotgan soha hisoblanadi va uning samarali ekan o’z tasdig`ini topgan. Mnemonika (yunoncha mnemonika-eslab qolish san’ati) sun’iy assotsatsiyalar hosil qilish yo’li bilan eslab qolishni osonlashtiruvchi va xotira hajmini kengaytiruvchi usullar tizimi. Tilni o’zlashtirishda o’quvchilar har xil sun’iy usullarni qo’llashga o’rganganligi sababli samarasiz materiallardan foydalanishadi.

Lekin xotira, samaradorligini tub ma’noda oshiruvchi usul bu so’zlarni tasavvur bilan bog’lagan holda yodlashdir. Mnemonikda eng kerakli narsa bu tasavvur va uni eslab qolmoqchi bo’lgan so’zlarimizga bog’lay olish qobiliyati hisoblanadi. Eng samarali va mashhur usul-metodlardan misollar tariqasida ko`rsak. “Loki” va “Tog” usullari mohiyatida aynan tasavvurga bog`lab eslab qolishga katta ahamiyat berilgan.

Loki metodikasi: Loki - lokatsiyalar orqali eslab qolish. Ya’ni bu usulda so’zlar yoki matnlarni eslab qolishda biz o’zimizga yaxshi ma’lum biror joydagi (uyimiz, auditoriya, ish joyimiz) buyumlardan foydalanamiz. Misol uchun yodlamoqchi bo’lgan so’zlar: Magic (sehr) , hero (qahramon), castle (qal’a) so’zlarini “Loki” metodi orqali eslab qolmoqchimiz. Buning uchun bizga ma’lum bo’lgan bir joyni lokatsiyasini eslab olamiz misol uchun auditoriyani. Kirish eshigidan boshlab 3 ta predmetni lokatsiya sifatida tanlab olamiz misol uchun eshik, monitor, deraza . Endi bu so’zlarni uchta lokatsiyamizga joylab olamiz va obraz hosil qilamiz. Eshigimizga magic ozini qo’yamiz va bir biriga bog`laymiz eshik sehrli tasavvur qiling ranglari ajoyib atroflarida tutunlar chiqib turadi shakllar har xil bo’lib ozgaradi. Takrorlab ovoz chiqarib talaffuz qilamiz magic-sehir. Endi keyingi so`z va predmetni ko’ramiz

monitor va hero (qahramon) so’zi tasavvur qiling monitorda qahramon Hulk dars tushuntirib beryapti. Talaffuz qilib gapiring heroqahramon. Oxirgi so`z va predmet castle (qal’a) va deraza. Ko`z oldimizga derazadan ko`rinib turgan qal’a uni minorasini uchlari kesib tashlangan. Talaffuz qiling castle-qal’a. Endi har bir lokatsiyamiz bo’ylab so`zlarni talaffuz qilamiz. Tasavvur orqali so`zlar xotirada uzoq saqlanib qoladi. “Tog” usuli: Tog - bu ham mnemosportda xorijiy so`zlarni yodlashda keng qo’llaniladigan metod.

G-garmonizatsiya Bu usul 3ta asosiy elementlar: tarjima ,obraz, garmonizatsiyadan iborat so`zni tarjima qilamiz va shu so’z bilan bog’lab obraz topamiz har ikkalasini garmonizatsiya qilamiz bu usul ham qiyin bo’lmagan tasavvur orqali so’zlarni oson eslab qolish mumkin.

“Pomidor” usuli: Ushbu usul orqali o’quvchi time menejmentga amal qilgan holda til o’rganadi. Ushbu usul darngasalikdan qutulishdan ham yordam beradi. Negaki inson biror bir og’irroq aqliy mehnat qilarkan, chalg’ib ketishi oson. Huddi shu muammoni yechish maqsadida bu usuldan keng foydalaniladi. Pomidor usuli timerni 25 daiqa vaqtni belgilab shug’ullanish 5 daqiqa dam olish , yana 25 daqiqa shugullanish 5 daqiqa dam olish huddi shu ishni 5-6 marta takrorlanadi undan keyin 1-2 soat dam olinadi. Masalan biz 3 soatda 120 ta so’z yodlashimiz kerak. Uni vaqtga bo’lib chiqsak soatiga 40 tadan so’z yodlashimiz kerak bo’ladi. Bu degani 6 ta Pomidor qo’llashimiz kerak. 1-soat: 25 minut 20 ta so’z – 5 daqiqa dam olish , 25 minut 20 ta so’z- 5 daqiqa dam olish, 2-soat: 25 minut 20 ta so’z – 5 daqiqa dam olish , 25 minut 20 ta so’z- 5 daqiqa dam olish, 3-soat: 25 minut 20 ta so’z – 5 daqiqa dam olish , 25 minut 20 ta so’z- 5 daqiqa dam olish, Tugatgan dam olamiz va yana 2 tadan pomidor qilib 60 ta 60 tadan takroralab barcha yodlangan so’zlar 120 ta so’zni takrorlab chiqamiz. Aynan shu metod orqali o’quvchilar time menejmentga amal qilgan holda samari so’z yodlab xorijiy tillarni tez o’rganib olishmoqda. Maqolamiz nafaqat til o`rganuvchilar balki o`rgatuvchilar uchun ham yozildi. Rivojlanayotgan asrda biror bir ilm o`rganishda shu jumladan xorijiy tillarni o`rganishda ham eng avvalo o`qituvchi-pedogog zamon bilan hamnafas tarzda faoliyat olib borishi kerak.

Aynan yangi yondashuvlarni biz malakali va o`z ustida ishlaydigan ustozlardan o`rganamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.“Chet tili o‘qitish metodikasi”Jalolov.J

2. Mutalipova M., Imomov M. “Ta`limda ilg’or xorijiy tajribalar” moduli buyicha o’quv-uslubiy majmua. T.: Nizomiy nomli TDPU, 2017

3. Hamda internet manba’lar jumladan: www.gov.uz, www.edu.uz.